

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA VE SONRASINDA EKONOMİK DURUM (1939-1950)

1. *Atatürk sonrasında kurulan Dr. Refik Saydam Hükümeti'nin programında öncelikli olan konular nelerdir?*

Cevap: Bu dönemde demiryolu yapımının devamı, denk bütçe politikası ve “devletçilik” ilkesine bağlılık konuları önem taşımaktadır.

2. *Çiftçiye Topraklandırma Kanunu ile hedeflenen nedir?*

Cevap: Bu yasa ile özel ormanların ve büyük toprak sahibi ailelerin arazilerinin bir kısmının kamulaştırılması öngörülmekteydi. Temel amaç topraksız çiftçileri toprak sahibi yapmaktır.

3. *Demokrat Parti'nin kuruluş süreci nasıldır?*

Cevap: Ülkede her türlü yokluğun, kıtlığın ve yoksulluğun nedenini “devletçilik” olarak gören politikacılar yoksul kitlelerin umudu olmuştur. Mevcut düzenlemelerin demokratikleştirilmesi talebiyle; Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü imzalarıyla verilen “dörtlü takrir”in reddedilmesi üzerine 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti kurulmuştur. 21 Temmuz 1946'da Demokrat Parti 62 milletvekili ile Meclise girmeyi başarmıştır.

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

4. *Menderes Hükümetinin tarım sektöründe üretimi arttırmaya yönelik önlemleri yürürlüğe koymasındaki temel sebepler nelerdir?*

Cevap: Başbakan Adnan Menderes Hükümetinin göreve başlamasından bir ay sonra 25 Haziran 1950 yılında Kore Savaşı başlamıştır. Savaşla birlikte uluslararası piyasalarda hammadde ve tarım ürünleri fiyatları hızla yükselmiştir. Ardından hükümet üç temel iktisadi hedefini şu şekilde açıklamıştır.

- Tarıma öncelik verilecek
- Sanayileşme özel kesim öncülüğünde yürütülecek
- Dış ekonomik ilişkilerde devlet müdahaleleri asgari düzeye indirilecek.

5. *Menderes Hükümeti partisinin köylü kesimini memnun etmek için, ilk yıllarda yürürlüğe koyduğu önlemler nelerdir?*

Cevap:

- Yeni toprakların tarıma açılması sağlandı. Özellikle Doğu, güneydoğu ve İç Anadolu'da meraların sürülmesine ve tahıl ekimine göz yumuldu. Bu durum tahıl üretimini artırırken hayvancılığı sınıflandırmıştır.
- Çiftçinin ürettiği buğday dünya fiyatları üstünde bir fiyatla alınırken, fiyat artışları tüketicilere yansıtılmadı. Toprak Mahsulleri Ofisleri aradaki farkı karşılamak zorunda bırakıldığından zarara uğradı ve Merkez Bankasına borçlanarak

açıklarını kapattı. Bu uygulama enflasyonu besleyen bir kaynağa dönüştü.

- Tarımın makineleşmesi hızlandırıldı. Elverişli koşullarda sağlanan dış kaynakla traktör ithalatı artırıldı. Hızlı makineleşme iş gücü fazlasını doğurdu. Bulunduğu yerlerde istihdam edilemeyen işsizler büyük kentlere göçe zorlandı.

6. *Menderes Hükümetinin köylü kesimi memnun etmek için uyguladığı politikaların olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?*

Cevap: Bu politikalar ucuz kredi, düşük vergi, uygun iklim koşulları ve elverişli ihraç fiyatlarıyla çiftçinin refahını 1953 yılının sonuna dek arttırmayı başarmıştır. Ancak 1954 yılından itibaren elverişsiz hava koşulları, tarımsal üretimin azalmasına ve ekonominin tarıma dayalı iç ve dış dengelerinin bozulmasına neden olmuştur. Ülke ihraç ettiği bazı tarım ürünlerini ithal eder hale gelmiştir. Bu gelişmenin etkisiyle dış ticaret açığı büyümüştür.

7. *Menderes Hükümetinin döviz darboğazını aşmak için yürürlüğe koyduğu önlemler nelerdir?*

Cevap: Güvenlik vergisinde değer esasına geçilmesi, gümrük tarifelerinin yükseltilmesi, ithal malların fiyat kontrol dairesinin kurulması ve Milli Koruma Kanunu'nun uygulamaya konulması.

8. *Mali yardım talep edilen Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı'nın Türkiye için hazırladığı “istikrar paketi” önlemleri nelerdir?*

Cevap:

- Türk lirasının değeri düşürülecek ve “katlı kur” sistemine geçirilerek ihraç malının cinsine göre prim uygulanacak.
- Para arzı sıkı kontrol altına alınacak. Bu nedenle sürüm hacmi ve kredi hacmi daralacak ve kredi politikasında seçici olunacak.
- Kamu iktisadi kuruluşlarının ürünlerinin fiyatları yükseltilecek ve açıkları kapatılacak. Dolayısıyla kamu transfer harcamaları da azaltılacak.
- İthalat rejimi yeniden düzenlenecek, ihtiyaçlar için üç aylık kotalarla ve bir program içinde yürütülecek.
- Bütçe denkliliği için gelir artırılırken harcamalar kısıllanacak.
- Yatırım projelerinde verimli ve kısa vadeli olanlara öncelik verilecek.

PLANLI KALKINMA DÖNEMİ

9. *Ekim 1960'da yürürlüğe giren Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) temel görevleri nelerdir?*

Cevap: Devlet Planlama Teşkilatı'na yasa iki temel görev vermiştir: Bunlardan ilki, Hükümete iktisadi ve sosyal konularda danışmanlık yapmak; ikincisiyse Hükümetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vadeli planları hazırlamaktır.

10. DPT'nin Yüksek Planlama Kuruluna sunduğu Plan Hedeflerinin temel özellikleri nelerdir?

Cevap:

- Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi içinde kalkınma planı yapılacaktır.
- On beş yıllık perspektif içinde beş yıllık planlar hazırlanacaktır.
- Karma ekonomi düzeni içinde plan, kamu kesimi için emredici, özel kesim yönünden yol gösterici nitelik taşıyacaktır.
- Plan tüm sektörleri kapsayan "makro plan" niteliğinde olacaktır.

11. Birinci beş yıllık kalkınma planı dönemi nasıl sonuçlanmıştır?

Cevap: Birinci plan döneminde ekonomide istikrar içinde hızlı büyüme sağlanmış ve enflasyon oranı ortalama %5.3 civarında gerçekleşmiştir. Ancak vergi, KİT, toprak, sağlık ve eğitim gibi ülke kalkınmasını hızlandıracak temel reformlar ihmal edilmiştir.

12. Üçüncü beş yıllık kalkınma planı dönemi nasıl sonuçlanmıştır?

Cevap: Üçüncü plan döneminde öngörülen hedef %7.9 iken GSMH'nin ortalama yıllık büyüme hızı %6.5 olarak gerçekleşmiştir. Yıllık büyüme hızında büyük dalgalanmalar olmuştur. Bu olumsuzluk birinci derecede tarım sektörünün doğa koşullarına büyük çapta bağlı kalmasından kaynaklanmıştır. 1974 yılında bir yandan petrol krizi diğer yandan Kıbrıs Barış Harekatı dış açığın yaklaşık üç misli büyümesine neden olmuştur. Bu olumsuz gelişmeler yanında olumlu gelişmeler de gerçekleşmiştir. Örneğin 1973 yılında işçi dövizlerinde giriş %50 civarında artmış ve dış ticaret açığını bu döviz gelirleriyle karşılamak mümkün olmuştur. Plan dönemi sonunda ülkenin toplam dış borçları 11.439 milyon dolar düzeyinde çıkmıştır.

13. Dördüncü plan döneminde yürürlüğe konan istikrar programının kısa vadede öngördüğü hedefler nelerdir?

Cevap: İstikrar programının kısa vadede öngördüğü hedefler; mal darlıklarını gidermek, kuyrukları kaldırmak, enflasyonu aşağıya çekmek, ihracatı arttırarak dış ticaret açığını küçültmek, büyüme hızını pozitif yapmak ve yükseltmek ve piyasa ekonomisine işlerlik kazandırmaktır.

14. Beşinci plan dönemini diğer dönemlerden ayıran en önemli özellik nedir?

Cevap: Beşinci plan dönemi planlama tarihinin en istikrarlı dönemidir. Çünkü ilk kez bir siyasi iktidar veya bir hükümet hazırladığı planı beş yıl kesintisiz ve arızasız uygulama olanağı bulmuştur.

15. Beşinci plan döneminde yürürlüğe konulan temel iktisat politikaları nelerdir?

Cevap:

- Sıkı para politikası ve mevduata pozitif reel faiz verilmesi,

- Özel yabancı sermayenin tüm faaliyet alanlarına girişinin serbest bırakılması,
- KİT'lerin özelleştirilmesine başlanması, Kamu yatırımlarının altyapı alanlarında yoğunlaştırılması,
- Günlük döviz kuru ilanına geçilmesi,
- Döviz işlemlerinde büyük ölçüde serbestiye geçilmesi, İthalatta serbestliğe geçilmesi, yasakların ve miktar kısıtlamalarının istisnai kılınması,
- İhracatın çok yönlü olarak teşvikine devam edilmesi,
- Altın ithalat ve ihracatının serbest bırakılması, İstanbul Menkul Değerler Borsasının açılması ve işlemeye başlaması

16. Beşinci planın olumsuz sonuçları nelerdir?

Cevap:

- 1983 yılı sonunda enflasyon oranı %30 civarındayken beşinci planın son yılı olan 1989'da bu oran %69.6'ya çıkmıştır.
- Plan hedefi %6.3 iken ekonomik büyüme hızı %5.1 düzeyinde gerçekleşmiştir.
- Sanayi sektöründe istikrar içinde büyüme olmamıştır.
- Hükümetin ihracata yönelik mal üretkenleri değil de doğrudan ihracatçıyı yani aracıyı desteklemesi sonucu çok sayıda "hayali ihracatçı" ortaya çıkmıştır.
- Bu dönem zenginlerin daha zengin, yoksulların daha yoksul olduğu dönemlerden biri olmuştur.

BÜYÜK SİYASİ VE EKONOMİK GELİŞMELER EŞLİĞİNDE ALTINCI PLAN DÖNEMİ (1996-2000)

17. 1994 yılı krizi sonucu 5 Nisan Kararları çerçevesinde açıklanan "Olağanüstü İstikrar Tedbirleri"nin ana hedefleri nelerdir?

Cevap: Bu programın üç ana hedefi vardır. İlki, enflasyonu hızla düşürmek, Türk lirasına istikrar kazandırmak, ihracat artışını hızlandırmak, ekonomik ve sosyal kalkınmayı, sosyal dengeleri de gözeterek sürdürülebilir bir temele oturtmaktır. İkinci olarak, bir taraftan ekonominin hızla istikrara kavuşturulması amaçlanırken, diğer taraftan istikrarı süreklilik kılacak reformları gerçekleştirmek hedeflenmiştir. Üçüncü hedef ise, kamu açıkları hızla aşağı çekilirken kamunun ekonomideki rolünün yeniden tanımlanması ve yeniden örgütlenmesini sağlamak; üretim yapan sübvansiyon dağıtan bir devlet yapısından piyasa mekanizmasının tüm kurum ve kurallarıyla işlemlerini sağlayan ve sosyal dengeleri gözeterek bir devlet yapısına geçmektir.

18. Altıncı Beş Yıllık Plan nasıl sonuçlanmıştır?

Cevap: Altıncı Plan'ı hazırlayan Özal Hükümeti ortalama yıllık %7 oranında bir büyüme öngörmüştü. Ancak

büyüme hızı yıldan yıla büyük dalgalanmalar göstermiştir. 1994 bunalımı nedeniyle planın son yılında bütün acı sonuçlarıyla yeniden yaşanmıştır. Bu gerilemede tarım sektöründe yaşanan kuraklığa bağlı daralma yanında, sanayide ithal malların fiyatlarının ve kredi faizlerinin büyük sıçrama göstermesi birinci derecede etkili olmuştur. Altıncı Plan sonunda Türkiye üç rakamlı enflasyon ve negatif büyüme dolayısıyla “stagflasyon” içinde ayakta durmaya çalışmıştır. İç borçlar 800 trilyonu, dış borçlar 65 milyar doları aşmış, işsizlik ve yoksullaşma devam etmiştir. Küçük bir azınlık ise faiz, temettü, kira ve kar gelirlerini katlamaya devam olanağı bulmuştu. Kayıt dışı ekonomi giderek büyümüş, çeteler ulusal ekonomik kaynakların kullanımında ve paylaşımında yönlendirici olmayı sürdürmüştü.

19. 1995 yılında yürürlüğe konulan Geçiş Programı nasıl sonuçlanmıştır?

Cevap: 1994 ekonomik krizini aşmak ve ekonominin makro dengesini oluşturmak yönünde önlemleri içeren “1995 Geçiş Programı”nın temel sonuçları üzerinde etkili olan bir olumlu diğeri olumsuz iki önemli gelişme 1995 yılı içinde cereyan etmiştir. Olumlu gelişme 6 Mart 1995'te Avrupa Birliği ile “Gümrük Birliği Anlaşması” imzalanmasıdır. Olumsuz gelişme ise yılın ikinci yarısından itibaren ülkenin siyasal belirsizliklere doğru sürüklenmeye başlaması ve sonunda 24 Aralık'ta erken genel seçime gidilmesidir. Bu nedenle yılın son üç ayında kamu harcamaları kontrolden çıkmıştır. Ayrıca parlamento ile hükümet arasında işbirliği olmadığı için 1996 Mali Yılı Genel ve Katma Bütçelerinin yasallaşması mümkün olmamış ve üç aylık geçici bütçe ile devletin yönetilmesi kararlaştırılmıştır. Bu sonuç ülkenin iç ve dış piyasalarda itibar kaybetmesine yol açtığı için borçlanmanın maliyetini yükseltmiştir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK PLAN DÖNEMİ

20. Yedinci Beş Yıllık Plan hangi süreçte yürürlüğe konmuştur?

Cevap: Yedinci Plan demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve liberalizm gibi kavramların ortak değerler olarak önem kazandığı, mal ve finans piyasalarının, bilgi ve teknolojinin ülke sınırlarını aştığı, ekonomik ve bir anlamda da siyasal ve kültürel bir küreselleşmeye doğru gidildiği bir dönemde hazırlanmış ve yürürlüğe konmuştur. Ayrıca Avrupa Birliği ile imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması planla birlikte yürürlüğe girmekte ve yeni bir dönemi başlatmaktadır.

21. Yedinci Beş Yıllık Plan'ı önemli kılan temel sebep nedir?

Cevap: Başbakan Erbakan 18 Ekim'de yaptığı açıklamada denk bir bütçe tasarısını meclise sunduklarını ilan etmiştir. Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir başbakan matematiksel olarak gelirleri kadar harcama yapacaklarını gösteren bir bütçe tasarısı hazırladıklarını ilan etmiştir. Kamu harcamalarında bir azalma eğilimi yok, vergi gelirlerinde olağan dışı bir artış öngörülüyor, geriye

vergi dışı kamu gelirlerinde önemli bir artışa dayanan bir denklik kalıyordu.

22. Yedinci Beş Yıllık Plan'ın birinci yılı nasıl sonuçlanmıştır?

Cevap:

- Yedinci Plan GSMH'nin büyüme hızının %5.5-7.1 aralığında kalmasının diğer makro hedeflerle tutarlı olacağını öngördü. Ancak Türkiye plan hedefinin üstünde %7.1'lik bir büyüme hızı gerçekleştirdi.
- 1995 yılında %65.5 olan enflasyon 1996 yılında %84.9 oldu. Yüksek enflasyon yüksek büyüme hızını besliyordu.
- 1996 yılında Avrupa Birliği ülkelerinden ithal edilen sanayi mallarına sıfır gümrük uygularken üçüncü ülkelere karşı “Ortak Gümrük Tarifesi” yürürlüğe konmuştur.

23. Gümrük Birliği Anlaşmasının ikinci yılı olan 1997 yılı tamamlandığında Türkiye ekonomisinin belirleyici makro göstergeleri nelerdir?

Cevap: Türkiye ekonomisi yüksek enflasyona karşın planın öngördüğü azami %6.6 oranın üstünde büyümeye devam ediyordu. 1996 yılında %7.1 olan büyüme hızı 1997 yılında %8'e çıkmıştır. 1997 yılında kayıt dışı ekonominin bavlul ve sınır ticaretinin beslediği iç ve dış talep, sanayi katma değerinin hızlı büyümesini sağlamıştır. Mesut Yılmaz Hükümeti'nin yılın ikinci yarısında aldığı anti-enflasyonist önlemler yetersiz kalmış ve 1997 yılı sonunda enflasyon %91 düzeyine çıkmıştır.

24. Ecevit Hükümeti'nin 1999 yılında PKK elebaşının yakalanması sonucu Doğu ve Güneydoğu illerini kapsayan “yardım ve yatırım paketi” önlemleri nelerdir?

Cevap: Bu önlemlerin başlıcaları şu şekildedir:

- Altyapı eksikliklerinin giderilmesinin hızlandırılması,
- Yarım kalmış yatırımların tamamlanmasının sağlanması,
- Yeni yatırımlara uzun vadeli ucuz kredi verilmesi.
- Köye dönüşlerin kolaylaştırılması ve hayvancılığın teşvik edilmesi,
- Uzman personel, eğitim ve sağlık hizmetleri açığının kapatılması.

25. 17 Ağustos depreminin toplumsal ve ekonomik sonuçları nasıldır?

Cevap: 17 Ağustos depremi sonunda resmi rakamlara göre 18 bin 243 vatandaş hayatını kaybetmiş, binlerce insan sakat kalmış, ailesini, evini ve işini kaybetmiştir. Toplumsal düzeyde kaybedilen üretim, servet, iş gücü, altyapı ve vergi kaybı gibi unsurları katarak yapılan hesaba göre ülkenin kaybı 10 milyar dolar olmuştur. Ülke sanayi üretiminin adeta merkezi olan Marmara Bölgesi'nin büyük yıkıma uğraması, büyüme hızının negatif olmasına ve işsizliğin artmasına yol açmıştır.

26.17 Ağustos depremi sonucu 1999 yılında çıkarılan yasalar nelerdir?

Cevap: Eylül 1999'da 4447 Sayılı "Sosyal Güvenlik Yasası" yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı çalışanlarda emeklilik yaşı erkeklerde 60, kadınlarda ise 58'e çıkarılmış ve "İşsizlik Sigortası" kurumlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra, 17 Ağustos Marmara bölgesi ve 12 Kasım Bolu-Düzce depremleri sonucu 26 Kasım 1999 tarihinde 4481 Sayılı "Deprem Vergisi" çıkarılmıştır. Bu yasa ile depremlerin ardından yapılması gereken olağanüstü harcamaları karşılamak için kamu gelirlerini arttırmak hedeflenmiştir.

27.T.C. Merkez Bankası'nın enflasyonu düşürmek için hazırladığı programın dayandığı unsurlar nelerdir?

Cevap: Programın dört temel unsuru vardır. Bunlar; sıkı maliye politikası, enflasyon hedefi ile uyumlu gelirler politikası, kur ve para politikası ve siyasi iradenin desteğidir.

2000 YILINDA EKONOMİK GELİŞMELER: SİYASAL İSTİKRAR EKONOMİK İKTİDARSIZLIK

28.Türkiye için 2000 yılındaki olumlu gelişmeler nelerdir?

Cevap: Türkiye 2000 yılına üç olumlu gelişmenin verdiği moralle girmiştir. Birincisi, Avrupa Birliği'ne Aday Ülke Statüsü kazanmıştır. İkincisi enflasyonu aşağı çekme programı yürürlüğe konmuştur. Üçüncüsü ise üçlü koalisyon hükümeti uyum içinde çalışmaktaydı ve siyasi istikrarı sürdürmekteydi. Ayrıca hükümetin yürürlüğe koyduğu üç yıl vadeli "İstikrar Programı" tüm kesimlerden destek almıştır.

29.2000 yılında yürürlüğe konulan İstikrar Programı'nın belirlediği hedefler nelerdir?

Cevap:

- Üç yıl sonunda enflasyonu tek haneli orana indirmek,
- Reel faizleri süratle aşağıya çekmek,
- Kamu finansman dengesini sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmak,
- Ekonomide sürdürülebilir bir büyüme oranı tesis etmek,
- Yapısal reformları hızla gerçekleştirmek.

30. Yedinci Beş Yıllık Plan döneminin son yılı olan 2000 yılında meydana gelen olumlu ve olumsuz sosyoekonomik gelişmeler nelerdir?

Cevap:

- Ocak ve şubat aylarında hükümet son 15 yılın en düşük faiz oranı olan %37'den hazine bonusu satmış ve repo faizi %26 olmuştur.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna atamalar tamamlanmış ve kurulun çalışmaya başlaması sağlanmıştır.

- Hükümet özelleştirme alanında Nisan ayında büyük ihaleler gerçekleştirmiştir. Önce TÜPRAŞ'ın %31.5'i halka satılmıştır. GSM, İş Bankası-TELEKOM İtalia Konsorsiyumu'na satılmıştır. Petrol Ofisi İş Bankası-Doğan Holding Şirketler Grubu Ortak Girişimi'ne satılmıştır.
- Türkiye siyasi tarihinde bir ilki gerçekleştirerek asker ve politikacı olmayan Ahmet Necdet Sezer'i cumhurbaşkanı seçmiştir.
- 1999 yılında yürürlüğe giren İşsizlik sigortası Yasası 2000 yılında uygulanmaya başlanmış ve sigortalı işçilerden prim kesilmeye geçilmiştir. Bu uygulama ile 1988'den beri Zorunlu Tasarruf adı altında ücretlerden kesinti yapılmasına son verilmiştir.
- Yılın ilk altı ayı tamamlandığında ekonomi istikrar içinde büyüme sürecinde başarıyla ilerlemekteydi. Büyüme hızı altı ayın sonunda %8.1'e ulaşmıştır.

31.Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın uygulamaya konulmamasının sebebi nedir?

Cevap: Sekizinci Plan'ın temel hedefleriyle ilgili politikalar ve araçlar, yürürlüğe girmeden Kasım 2000 krizi ile gündemden düşmüştür. Bunun sebebi, hükümeğt günü kurtarma uğraşı içine girmiştir. Özellikle bankacılık kesiminin yaşadığı krizin giderek derinleşmesi ekonomiyi yeni bir krize karşı duyarlı hale getirmiştir. Piyasalarda tam bir belirsizliğin yaşandığı, kırılğan ekonomik ortam söz konusu idi.

32.Şubat 2001 krizi sonrası Kemal Derviş'in acil önlemler olarak nitelediği krizden çıkış paketi nasıl tanımlanmıştır?

Cevap: Krizden çıkış paketi üç aşamalıdır. Bankacılık sektörüne ilişkin önlemler süratle yürürlüğe konarak mali piyasalarda belirsizlik azalacak ve kriz ortamından çıkılacaktır. Döviz kurunun ve faizin belirli bir istikrar kazanması sağlandıktan sonra ekonomik karar birimlerine orta vadeli bir perspektif kazandırılacaktır. Son olarak makroekonomik dengeler yeniden oluşturularak ekonomide yılın ikinci yarısından itibaren büyümeye geçiş ortamı sağlanacaktır.